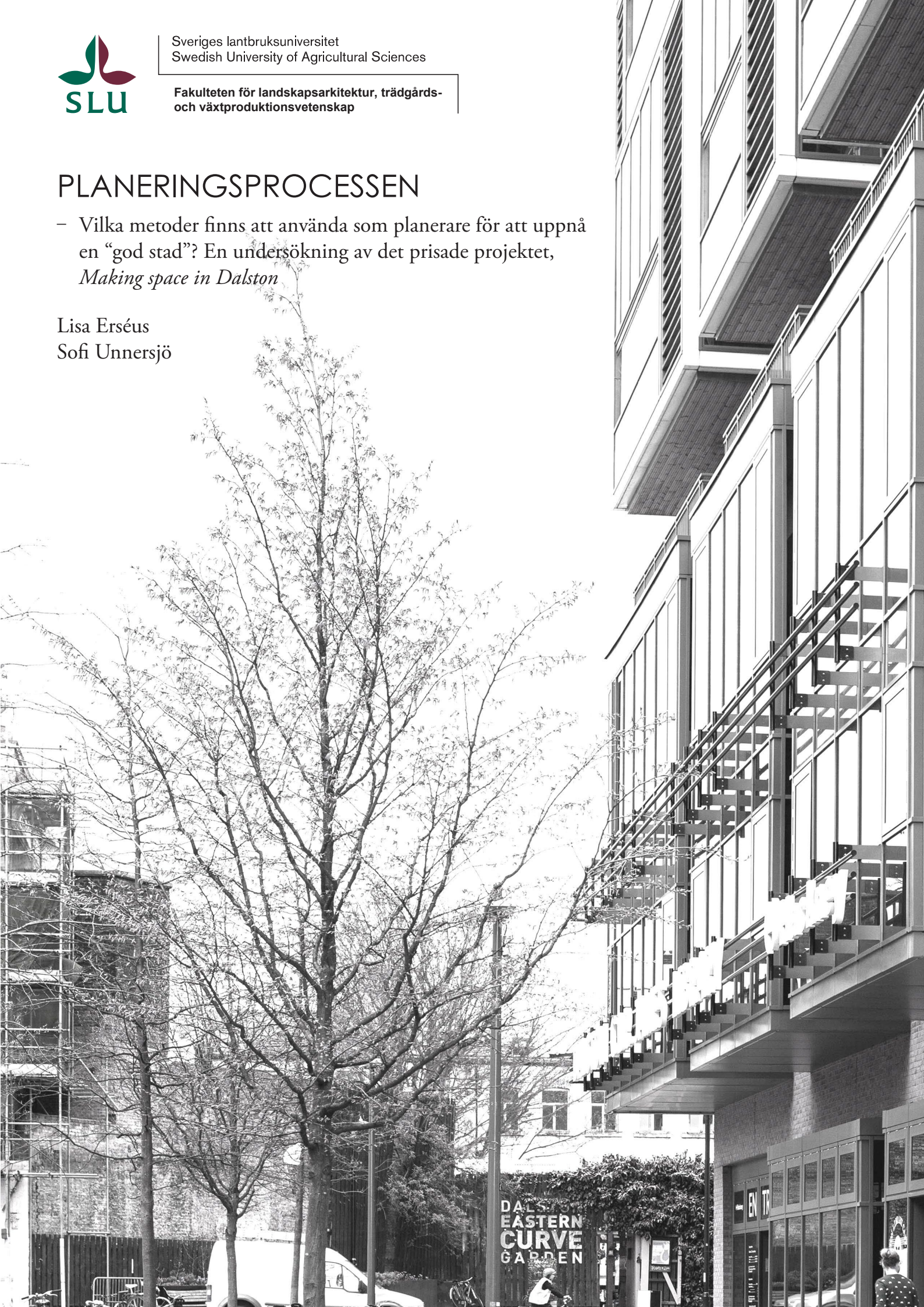

PLANERINGSPROCESSEN

- Vilka metoder finns att använda som planerare för att uppnå en “god stad”? En undersökning av det prisade projektet, *Making space in Dalston*

Lisa Erséus
Sofi Unnersjö

Vilka metoder finns att använda som planerare för att uppnå en god stad? En undersökning av det prisade projektet, ”Making space in Dalston”

Planning process – Planning methods for a ”good city”. A case study of the esteemed project ”Making Space in Dalston”

Författare Lisa Erséus och Sofi Unnersjö

Handledare: Arne Nordius, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Examinator: Tim Delshammar, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 15 hp

Nivå och fördjupning: G2E

Kurstitel: Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur/Landskapsplanering

Kurskod: EX0649 Kandidatexamensarbete i Landskapsarkitektur (Sofi Unnersjö)

EX0650 Kandidatexamensarbete i Landskapsplanering (Lisa Erséus)

Ämne: Landskapsarkitektur/Landskapsplanering

Program: Landskapsarkitekturprogrammet

Utgivningsort: Alnarp

Utgivningsår: 2015

Omslagsbild: Lisa Erséus

Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: Stadsplanering, gentrifiering, medborgardialog, Dalston, Making space in Dalston, temporär

SAMMANDRAG

Den ökande urbaniseringen innebär att samhället befinner sig i en konstant förändringsprocess. Staden och dess invånare är därigenom ständigt under utveckling. Effekten kan innebära omvandlingar i varierande skala men för en invånare kan det betyda stora omställningar i livssituationen. För många är boendet en viktig fråga och inverknings på närmiljön kan ge starka reaktioner. En stadsomvandling i kvarteret kan upplevas både som traumatisk och nödvändig beroende på perspektiv. Exempel på en sådan situation är den nybyggnation som gjordes i Dalston, London. Nya bostadskomplex ledde till stora protester och resulterade i att planeringen började om, i ett omtalat projekt: Making space in Dalston. Syftet med fallstudien är att undersöka de planeringsverktyg som användes av arkitekterna i projektet. Inventeringar av områdets befintliga förutsättningar samt medborgardialog genom mindre workshops är några av de metoder som användes i processen. Vi kopplar projektets olika delar med en litteraturstudie av begrepp som gentrifiering, medborgardialog och temporär användning. Därmed hoppas vi kunna undersöka de faktorer som påverkar en planeringssituation och möjliga metoder för att kunna planera en stad för dess invånare. Intervjuer med boende och en av de ansvariga arkitekterna bakom projektet, Jo Gibbons, visar på en process som krävt större engagemang än väntat men också resulterat i oväntade samarbeten. Slutsatser som vi drar är att metoder för planeringen av en god stad kräver bred förståelse för platsens förutsättningar och befintliga kvalitéer. Förändringsprocesser påverkas ofrånkomligt av gentrifiering och den ökade urbaniseringen. Stadsomvandlingsprocesser kan vara nödvändiga men för att bygga en god stad behövs inte bara engagemang. Planeringsrollen måste utvecklas tillsammans med stadens invånare.

ABSTRACT

The growth rate of cities today means a society immersed in an ever evolving transformation. The constantly changing city may involve dramatic transformations in a sliding scale of variations affecting its inhabitants. Even a small change could result in large alterations on the way of life. Many regard the housing question as very important, and changes in the nearest environment can lead to strong reactions. A neighbourhood redevelopment can pass through as both traumatic and vital, depending on perspective. Dalston in London is an example of such a transformation, battling with these objectives. New dwellings in the area led to large scale protests, which resulted in a start-over of the planning process. This time resulting in an esteemed project, Making Space in Dalston. This case study's objective involves an investigation of the methods used by the architects. The different aspects of the project links with the study's concept of gentrification, civil dialogue and temporary use. Further, the study investigates the different factors affecting the planning process, and possible used methods for citizen focused design. An interview with Dalston's inhabitants and one of the architects responsible, Jo Gibbons, unfolds a complex process. The project demanded a large amount of commitment from the architects, resulting in unexpected collaborations in the end. Conclusions drawn from this study are that a "good city" requires methods of understanding of place specific and existing qualities. Any transformation is inescapable to the forces of gentrification and urbanization. City regeneration might be inevitable, but a "good city" demands for not only commitment; the role of planning itself has to evolve together with the expanding city and its inhabitants.

Förord

Städer runt om i världen är i ständig utveckling. Ambitionen är att förbättra dem men det blir inte alltid resultatet. Invånare kan ofta känna sig uteslutna från vad som planeras i deras närmiljö trots att det är de som drabbas av förändringarna (Stahre 2014). Förändringsprocesser sker löpande men hur uppfattas de av invånarna? Vems uppgift är det att förvalta de boendes åsikter och kunskap? För vem sker förändringarna och hur kan invånarna stanna kvar utan att tvingas flytta på grund av ökade hyror eller en privatisering av bostadsmarknaden som följd?

Denna uppsats har skrivits som ett resultat av kursen Kandidatexamensarbete i Lanskapsarkitektur vid SLU Alnarp. Våra frågeställningar har varit: Kan vi som svenska landskapsarkitekter lära oss något av det prisade brittiska exemplet på god stadsplanering? Finns det några metoder för oss att använda vid liknande planeringsuppdrag? Hur ska vi som framtida gestaltare av fysiska miljöer kunna planera för en inkluderande stadsomvandlingsprocess? Vika invånare når vi som planerare och hur kan vi nå ännu fler?

Vi vill tacka vår Handledare Arne Nordius, för typografisk kunskap och alla koppar kaffe. Vi vill även rikta ett tack mot Eva Kristensson och Karin Andersson, för inspiration och kunskap i ämnet. Ett speciellt tack riktar vi till Jo Gibbons, för avvarande av tid och visat intresse till två sökande själar.

Lisa Erséus

Sofi Unnersjö

Malmö 25 maj 2015

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Sammandrag	5
Abstract	5
Förord	7
Innehållsförteckning	9
INLEDNING	11
Bakgrund	12
Mål och syfte	12
Material och metod	13
Avgränsningar	14
Begreppsförklaringar	14
FALLSTUDIE	15
Inledning	16
Bakgrund till projektet	18
Making space in Dalston	20
Resultat av projektet	21
Platsbesök	28
Röster från Dalston:	28
Intervju med Jo Gibbons	30
LITTERATURSTUDIE	33
Inledning	34
Förändringsprocess	35
Växande urbanisering	36
Gentrifieringsteorier	36
Staden som tillväxtpunkt	37
Motstånd och rörelser	38
Temporär användning – en växande trend	38
Temporär användning – som planeringsmetod	39
Temporär användning – på medborgarnas initiativ	40
Medborgardialog	40
Modeller för medborgardialog	40
Svensk planeringsprocess	42
DISKUSSION	43
Inledning	44
Förändringsprocessen	44
Metoder för planering	46
Metoddiskussion och källkritik	47
Referenser	48

Upphovsman för alla fotografier och illustrationer är Lisa Erséus

GREATER LONDON
DEMOLITION LIMITED
020-8805-7200

TO LET

SOUND & MUSIC

Guitar Set-up's BUY • SELL • E

OPEN FOR BUSINESS
AS USUAL

MURPHY

GANGES TANDOORI RESTAURANT
IN TING CARIBBEAN RESTAURANT
AVO HOTEL
ABBEE VETERINARY CLINIC
BEECHWOOD MEDICAL CENTRE

H Hackney MURPHY

Foto på gatunivå i Dalston 2015

KAPITEL 1 INLEDNING

Bakgrund

Under en kurs i stadsplanering med miljöprogramsområde i fokus började vi fundera och diskutera kring dessa frågor. Vi upplevde att de verktyg vi fått inte räckte till för att lösa den omfattande förändring med upprustning, tillbyggnader och renoveringar som bostadsområdet stod inför. Kursen väckte många frågor och vi började diskutera stora stadsbyggnadsomvandlingar, till exempel slumsanering¹ där stora bostadsområden rivs för att lämna plats åt nya bostäder och ny befolkning. Vem har makt att bestämma i en stad? Vad är planerarens roll? Begreppen *gentrifiering* och *god stad* dök allt mer upp och fångade vårt intresse. Går det att motverka gentrifiering och vad menas med en god stad? Hur planeras en god stad och återigen, för vem?

För att komma vidare i processen och diskussionen började vi samtala med personer insatta i ämnet och fick tips på projekt och litteratur. Vi ville undersöka vad det finns för metoder för att öka invånarnas möjlighet att påverka planeringsprocessen och hur vi som planerare kan gestalta fysiska miljöer för att främja invånarnas förutsättningar att bo kvar.

Vi kom i kontakt med ett brittiskt exempel, *Making space in Dalston*, som blivit prisat för sin planeringsprocess. Med en liten budget och under endast ett års tid genomfördes ett flertal projekt av varierande storlek. Målet var att försöka ändra invånarnas attityd gentemot varandra och sitt område genom att öka deras intresse och inflytande i förändringarna.

Projektet har vunnit flera priser och blev år 2014 nominerat till Rosa Barba international landscape prize, ett prestigefyllt landskapsarkitekturpris². Med den internationella uppmärksamhet projektet fått väcktes vår nyfikenhet att studera vad som ligger bakom dess framgång.

Vi ville skapa en egen uppfattning om detta område. Med egna ögon få en bild av platsen och genom intervjuer förstå hur det fungerar i verkligheten.

Kan vi som svenska landskapsarkitekter lära oss något av det prisade brittiska exemplet på god stadsplanering? Finns det några metoder för oss att använda vid liknande planeringsuppdrag? Hur ska vi som framtida gestaltare av fysiska miljöer kunna planera för en inkluderande stadsomvandlingsprocess? Vika invånare når vi som planerare och hur kan vi nå ännu fler?

Mål och syfte

Målet med denna uppsats har varit att hitta arbetsmetoder som planerare kan använda i stadsbyggnadssammanhang för att uppnå en "god stad". Genom att studera ett projekt som vunnit priser för sin process har vi sett exempel på vilka sådana metoder kan vara. Vi har även läst litteratur som berör ämnen inom ramen för vårt arbete. Detta har gett oss en fördjupad kunskap om arbetsmetoderna med syfte att i framtiden kunna applicera dem när vi som landskapsarkitekter planerar urbana miljöer.

1 Slumsanering (eng. slum clearance) innefattar storskaliga förändringar i stadsbyggnadssammanhang som förändrar stora arealer, till exempel inför stora evenemang som Olympiska spel (Slater, 2009).

2 Rosa Barba International Landscape Prize delades ut vid International Biennial of Landscape Architecture, i Barcelona 2014. <http://www.coac.net/landscapes>

Material och metod

Arbetet är uppdelat i två delar, en fallstudie och en litteraturstudie. Fallstudien innehåller bakgrunds- och projektbeskrivning, platsbesök samt en intervjudel. Litteraturstudien beskriver olika planeringsmetoder att använda sig av för att uppnå en god stad.

För att hitta litteratur i ämnet har vi sökt på Alnarpsbiblioteket, Orkanenbiblioteket på Malmö högskola, Malmö stadsbibliotek, digitalt via databasen Primo samt digitala sökverktygen Google scholar, ISSUU och Alba. Mycket litteratur har vi hittat genom källhänvisningar i andra publikationer. Primärkällor har varit Helena Holgersson och Catarina Thörns antologi *Gentrifiering* samt boken *The Temporary City* av Peter Bishop och Lesley Williams.

Vår uppsats är uppbyggd som en kvalitativ studie med ett undersökande och tolkande förhållningssätt. Fallstudien samt ämnesvalen vi gjort för litteraturstudien är omfattande och endast delar av stora diskussioner. Ämnena berör förutom landskapsarkitektur även ekonomi, kultur, filosofi och sociologi. Genom att förlägga fallstudien i ett tidigt skede har vi medvetet en erfarenhetsbaserad utgångspunkt. Vi är i studien formade av dessa erfarenheter vilket direkt eller indirekt kan ha påverkat resultatet av uppsatsen.

Under platsbesöket genomfördes sju intervjuer genom en kvalitativ form för att frambringa ett öppet samtal utan att styra riktningen. Sex av dessa intervjuer utfördes med människor vi mötte i området under två dagar, den första samt den sjätte april 2015. Personerna valdes ut slumpmässigt och intervjuerna varade under 10–15 minuter. Intervjumetoden har en hög grad av standardisering med halvt

strukturerade frågor, för att kunna jämföra svaren enligt formen för kvalitativa intervjuer (Patel och Davidson, 2003). Samtalen antecknades under tiden och tolkningen är därmed vår version. Syftet med intervjuerna var att få en bild av hur invånarna upplever sitt område och deras eventuella upplevelse av projektet.

Den sista intervjun vi gjorde var med landskapsarkitekten Johanna (Jo) Gibbons, en av två ledande personer för genomförandet av projektet för fallstudien. Metoden är en kvalitativ intervjuform med låg grad av strukturering och låg grad av standardisering med öppna frågor, för att på så sätt ge den intervjuade (Jo Gibbons) utrymme att ge sin personliga version (Patel och Davidsson, 2003).

Intervjun är återgiven med indirekt anföring. Vi är medvetna om att kvalitativa intervjuer enligt denna metod kan påverkas av flertalet faktorer och därför understryker vi att intervjun är ett resultat av ett tillfälle och en persons berättelse. Intervjun spelades in med mobiltelefon och transkriberades. Översättningen är gjord av författarna.

Grupparbete

Materialet och informationen vi samlat in genom platsbesök och litteratur har sammanställts gemensamt. Vi har sett det som en stor fördel att arbeta i en grupp då upplägget har bidragit till att fördjupa diskussionen, bredda arbetets omfång och effektivisera processen. Litteraturinsamlingen har skett gemensamt men läsningen har delats upp och materialet har sedan diskuterats. Tolkningen av texterna är därmed individuella vilket kan ha påverkat diskussionen. Den efterföljande skrivprocessen har skett individuellt för att i ett senare skede bearbetats tillsammans, därmed har båda fått sätta sig in i och varit delaktiga i arbetets alla delar.

Avgränsningar

Fallstudien innefattar ett brittiskt exempel och vår kunskap i Storbritanniens styrande lagstiftning är begränsad. Vi har endast skaffat oss en ytlig uppfattning av det brittiska systemet gällande stadsplanering. När vi dragit kopplingar till vår framtida yrkesutövning har vi gjort så genom att utgå från svensk lagstiftning, eftersom vi som yrkesverksamma sannolikt kommer vara baserade i Sverige. Berörda ämnen i uppsatsen har ett betydligt bredare sammanhang än vi presenterar. På grund av kursens omfattning har vi varit tvungna att begränsa oss till de delar med mest relevans till vår frågeställning. Ämnen som gentrifiering, medborgardialog, samt temporär användning beskrivs övergripande. Vi är medvetna om att vi endast rör delar av komplexiteten kring dessa begrepp och att aspekterna av den diskussion vi presenterar går djupare än så. Eftersom vi utgår ämnesmässigt från vår fallstudie avgränsar vi oss i vårt resonemang till den urbana, västerländska staden. Antalet intervjuer är inte tillräckligt för att dra några säkra slutsatser. De finns med i uppsatsen som beskrivande röster från platsen och för att ge en bild av hur projektet påverkat de invånare som lever i området idag.

Begreppsförklaringar

Brukarmedverkan

En term som dyker upp i sammanhang med medborgarinverkan är brukarmedverkan (se Delshammar, 2005). Det syftar oftast till ett medverkande inom parkförvaltning och vi har därför valt att frångå begreppet och bara rikta in oss på medborgarinitiativ då uppsatsen berör planeringsprocessen.

Förändringsprocess

Vi använder oss av begreppet förändringsprocess när vi beskriver städers utveckling. Förändringsprocesser sker löpande och kan leda till *gentrifiering*.

Gentrifiering

Gentrifieringsbegreppet har sitt ursprung i engelska ordet gentry och syftar till en social förändringsprocess där människor med högre socioekonomisk status ökar i ett område som dominerats av låginkomsttagare. Begreppet är ofta kopplat till politiska och ekonomiska orsakssammanhang relaterat till segregation, ojämlik maktfördelning och inkomstklyftor (Clark, 2014; Thörn och Holgersson, 2014).

“God stad”

I uppsatsen använder vi oss av begreppet “god stad” i en sökande mening. Vi har medvetet valt ett öppet förhållningssätt för att inte definiera vår tolkning för tidigt i processen. Detta för att ge läsaren en möjlighet att skapa sin egen uppfattning av begreppets innebörd. I diskussionsavsnittet kommer vi reflektera över hur vår syn på begreppet förändrats under uppsatsens gång.

Medborgardialog

Medborgardialog är det samlingsbegrepp vi använder för att beskriva samtal med invånarna från planerarens initiativ.

Medborgarinitiativ

När samtalen eller projekten sker med initiativ från invånarna kallar vi det medborgarinitiativ.

INLEDNING

Efter ett samtal med Karin Andersson, landskapsarkitekt, skribent på tidsskriften *Stad* och insatt i gentrifieringsproblematik inom stadsplanering, fick vi information om projektet *Making space in Dalston* i London. Projektet har blivit uppmärksammat och prisat för sin planeringsprocess. Vi tog kontakt med landskapsarkitekten Jo Gibbons, en av de två initiativtagarna till projektet och intervjuade henne i London den sjunde april, 2015.

Fallstudien innehåller följande delar:

Läsanvisningar

Bakgrund till projektet

Making space in Dalston

Resultat av projektet

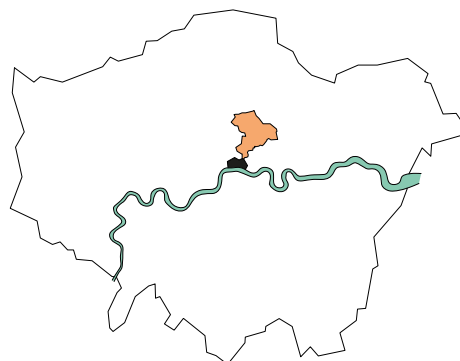
Platsbesök

Röster från Dalston

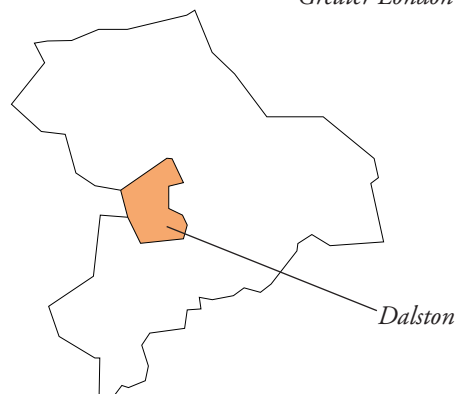
Intervju med Jo Gibbons

Del av Storbritannien

Greater London

London Borough of Hackney

För att underlätta läsningen har vi sammanställt en läsanvisning:

Borough:

Administrativ stadsdel i England. Greater London, den administrativa avdelningen av storstadsområdet London i England, är indelad i 33 *boroughs*. Ett av dessa är det centralt belägna City of London vilket styrs separat (Harrison, 2015). Stadsdelarna går att jämföra med våra svenska kommuner.

Dalston Area Action Plan (DAAP):

Utvecklingsförslag för Dalston av London borough of Hackney.

Dalston:

En del av Hackney belägen nordost om London centrala delar.

Design for London:

Borgmästarens (se *Mayor of London eller Lord Mayor*) utskott för design. Dåvarande borgmästare, Richard Rogers, startade Design for London som en rådgivande över vissa större stadsbyggnadsprojekt i London (UK Parliament, 2015a).

England:

Administrativ och historisk del av Storbritannien (*Harrison, 2015*).

Greater London authority (GLA): en myndighet som genom den förtroendevalda borgmästaren ansvarar för stadens utveckling (Möller, 2015).

Hackney Council: lokala myndigheterna i *London borough of Hackney*. En av *Greater Londons* administrativa boroughs.

Johanna (Jo) Gibbons: en av två ansvariga arkitekter för projektet Making space in Dalston. Delägare i landskapsarkitektkontoret J&L Gibbons.

Liza Fior: en av två ansvariga arkitekter för projektet Making space in Dalston. Delägare i arkitektkontoret muf architecture/art.

London borough of Hackney (LBH): den administrativa stadsdelen Hackney belägen nordost om London centrala delar.

London Plan: Översiktsplan för det administrativa området Greater London (UK Parliament, 2015b).

Mayor of London eller Lord Mayor: Titel på ett administrativt ämbete i Storbritannien. Borgmästare för London är del av en församling som väljs på årlig basis. Ämbetet är den högsta positionen i City of London (se *Borough*) (Nilson, 2015)

Bakgrund till projektet

Inför Olympiska spelen 2012 rustades stora delar av Londons östra delar upp, inklusive Hackney. Stadsdelen hade under många år kämpat med hög brottslighet, fattigdom och arbetslöshet (LBH, 2012)

Projektet *Making space in Dalston* är en indirekt följd av London borough of Hackneys (LBH) planer på att utvidga järnvägen med en ny station på sträckan mellan centrala London och de östra delarna av staden. Förslaget omnämndes i översiktsplanen "London Plan" från 2004 som skapades av Greater London authority (GLA). I dokumentet nämndes Dalston som en potentiell kärna i Hackney. Stadsdelen beskrevs som ett område med hög fattigdom med potential för utveckling. Som ett första steg i en sådan utveckling planerades en ny transportlänk som skulle stå färdig 2009, i god tid före de Olympiska spelen i London 2012 (GLA, 2004).

I linje med detta fastställde GLA en planerad ökning av den årliga exploateringen på 38,2 procent, från 720 till 994 hushåll per år (GLA, 2005). De lokala myndigheterna, Hackney Council, gav år 2005 ut ett utvecklingsförslag för Dalston, DAAP (Dalston Area Action Plan) för att möta översiktsplanens exploateringsmål och klara av den förväntade tillväxten i staden. Förslaget visade på möjlig nybyggnation i området kring Dalstons nya station (LBH, 2005).

Planen på att kombinera den nya järnvägsstationen med en överliggande busstation innebar en dyr och avancerad konstruktion, vilken finansierades genom en försäljning av exploateringsbar mark. Området fick namnet *Dalston Square* och innefattade 550 bostäder, ett bibliotek, restauranger, butiker, lokaler

samt ett nytt torg i anslutning till den nya buss- och tågstationen (Davison et al., 2012; Barratt Homes, 2015).

Den nya järnvägsstationens placering innebar att många byggnader i Dalstons centrala delar var tvungna att rivas. Planerna på detta fick motreaktioner delvis genom en blogg, *OPEN Dalston*, som fungerade som ett forum för invånarna i stadsdelen. Bloggen drivs av den lokalt initierade organisationen *OPEN* (Organisation for Promotion of Environmental Needs Ltd) som arbetar för att främja lokala intressen i den byggda och offentliga miljön (OPEN, 2006).

Skribenterna var emot rivningen av de gamla fastigheterna som ansågs besitta ett stort värde, såväl historiskt, kulturellt som arkitektoniskt. De skriver kritiskt om den bristande kommunikationen som står i stark kontrast mot den övergripande planens mål att invånarna skulle inkluderas i formandet av Dalstons framtid (OPEN, 2006; GLA, 2004). När de lokala myndigheterna, trots protesterna, godkände rivningen av en teater som huserat den berömda baren *Four Aces Club*, accelererade motståndet. Detta beskrivs av arkitekten och konstnärlige ledaren på Victoria & Albert museum i London, Kieran Long, i en artikel från 2012 – *Is This What You Mean by Localism?*

"It [Four Aces Club] was always a really wild place but really, really good and they [LBH] removed it, they took it down because 'it was probably unsafe and everything but they didn't have to remove it [...]'. And then they didn't replace it and I think everyone just sort of 'what the hell is going on?'"

– Jo Gibbons³

I intervjun med Jo Gibbons⁴ beskriver hon hur invånarnas frustration växte med rivningarna och med upplevelsen av att invånarnas åsikter inte värdesattes, trots den övergripande planens ambition att inkludera medborgarna i utformningen. Vid ett öppet möte om utvecklingsförslaget för de tilltänkta bostadskomplexen och Dalstons nya stationsområde blev det uppror i salen och kravallpolis kallades in (Long 2012). Parallellt med detta höll Lord Low of Dalston ett tal där han förde medborgarnas talan i House of Lords⁵ (Lord Low, 2008).

Upproret och Lord Lows tal blev en vändning i processen och Jo Gibbons från J&L architects kontaktades av GLA för att som landskapsarkitekt reda ut striderna om utemiljöerna kring Dalston square (Long, 2012).

Foto över Dalston square i april 2015

För att vända den upprörda situationen bjöd Tobias Goevert, dåvarande direktör för Design for London, in Jo Gibbons för att arbeta med området kring Dalstons nya station. Gibbons uppdrag var inledningsvis att delta vid det första mötet efter upproret där invånarna och planerarna skulle mötas under mer ordnade former. Ilskan hon mötte där fick henne att inse att projektet har hade haft fel fokus från början. Ingen hade lyssnat på invånarnas åsikter eller förklarat för dem varför vissa byggnader rivits.

“It was the worst evening of my life, my professional life [...] We had people screaming at us, not that people normally scream in those meetings but there was so much anger because no one had listened, no one had the decency to respond and say ‘Well we can’t keep the Four Aces club because it’s about to fall down but we will replace it’ or whatever it was, no one had had the decency to do that”

– Jo Gibbons⁶

För att fortsätta arbetet i Dalston krävde hon att GLA gav henne sex månader att starta om projektet för att kunna börja bygga upp ett förnyat förtroende i området. Hon menade att samtal med invånarna och initiativtagarna bakom OPEN var nödvändiga för att kunna genomföra de planerade förändringarna med gott mottagande⁷.

3-4, 6-7 Johanna Gibbons, landskapsarkitekt J&L Gibbons, intervju 2015-04-07

5 House of Lords är en av det brittiska parlamentets två kamrar där en form av nämndemän (Lords) är utvalda med syftet att föra invånarnas talan och diskussioner i parlamentet. Epitetet härstammar från tiden då en lord var av adlig börd och platsen i parlamentet ärvdes. Efter en reform 1999 är det till störst andel poster som kan liknas vid en statlig anställningsform (UK Parliament, 2015c).

Making space in Dalston

I samband med att Gibbons blev involverad i utemiljön runt Dalston square träffade hon arkitekten Liza Fior från *Mufarchitects* som vid tillfället arbetade med biblioteket. Det visade sig att även Fior tyckte att de pågående förändringarna i Dalston hade gått till på fel sätt. Deras likartade åsikter förde dem samman och de började diskutera hur de kunde förändra invånarnas inställning till utvecklingen, genom att möta medborgarnas intressen och stärka Dalstons existerande värden⁸

Den verkställande direktören för Dalstons teater, Arcola theatre, bjöd in dem att använda deras lokaler. Att som ett första möte träffa den lokala befolkningen i deras område menade direktören kunde vara ett sätt att sträcka ut en hand. Efter detta började Gibbons och Fior diskutera hur de kunde vända situationen genom att utgå från invånarnas behov, de gräsrotsidéer som fanns och platsens förutsättningar.

Med en budget på en miljon pund började de göra inventeringar i området. Detta genom vandringar men också genom möten med människor som på något sätt var aktiva i området. De identifierade runt 200 platser som de ansåg hade olika sorters värden. Några av dessa var existerande gröna och offentliga platser, den lokala marknadsgatan Ridley Road Market, platser och byggnader med kulturella värden samt mötesplatser för ungdomar. Inventeringen var energi- och tidskrävande eftersom de skulle möta de många invånarnas åsikter, som ibland var motstridiga. Eftersom de flesta av samtalen var med enskilda personer, blev mötena många till antalet⁹.

“It’s so time heavy we literally can only do one project at a time like this. [...] because it’s evening meetings, very emotionally charged, it requires a lot of extra overtime”

– Jo Gibbons¹⁰

Det arrangerades workshops där de boende fick mötas och gemensamt diskutera möjligheterna för Dalstons framtid. De flesta mötena skedde i små grupper eller med enskilda individer och Fior och Gibbons och förde anteckningar genom fotografier och skisser om vad de hade diskuterat (J&L Gibbons LLP & muf architecture/art, 2009).

Arbetet kom att delas in i tre delar:

- att värdera vad som fanns där
- att bevara det som var möjligt
- definiera vad som saknades.

Gillett square, Dalston 2015

Förslagen sammanställdes och presenterades i en rapport i maj 2009 med 76 möjliga projekt att genomföra, uppdelat i tio kategorier. Kategoriernas huvudmål var att minska trängseln på trottoarerna, göra området säkrare och mer lättorienterat alla tider på dygnet, bevara den kreativa anda och det kulturella utbudet som redan fanns och att hitta platser för gröna ytor. För att kunna testa sig fram gjorde de temporära projekt som genomfördes med små medel.

Eftersom Gibbons och Fior ville att invånarna skulle känna sig stolta och vilja ha rapporten i sina hem övertalade de deras beställare att investera i att trycka den som en bok. Denna gav de gav namnet *Making space in Dalston*¹¹ (Long, 2012)

Resultat av projektet

Efter arbetet med att identifiera och analysera de befintliga värden som fanns i Dalston påbörjades arbetet med att visualisera specifika projekt. Istället för att komma med färdiga idéer för området ville de göra något ihop med invånarna. Ett arbetssätt var, som Fior kallar det, *action research*. Det innebär ett brett samarbete och många samtal med lokala grupper, konstnärer och kulturscener för att driva små projekt tillsammans. Med det här arbetssättet kan vi komma varandra närmare och följa processens mottagande hela vägen. Hur den tas emot av invånarna, vad vi kan lära från dem och engagera människor till att börja diskutera¹².

Av de möjliga projekt som presenterats i *Making space in Dalston* blev fem realiserade:

- *Eastern Curve Garden*
- *Ashwin Street*
- *Gillett Square*
- *Wayfinding*
- *Green routes*

8-12 Johanna Gibbons, landskapsarkitekt J&L Gibbons, intervju 2015-04-07

Foto på Eastern curve garden, Dalston 2015

Eastern Curve Garden

Parken är ett av de mest omtalade (se Long, 2012) från projektet Making space in Dalston. Gibbons och Fior planerade för en park på platsen i ett tidigt skede av projektet. Denna idé utvecklades till att också omfatta ett café med tillhörande workshopaktiviteter genom ett samarbete med Marie Murray, en av initiativtagarna till OPEN Dalston¹³.

Ytan för trädgården var en gammal övergiven järnväg som brukats som soptipp. Parken anlades på den förorenade marken med många av de vilda växterna kvar och odlingar i upphöjda planteringsbäddar. Ett uthus med tillhörande växthus byggdes som plats för möten, workshops och café (Long, 2012). Jo Gibbons är fortfarande involverad i verksamheten men berättar att det är osäkert hur länge parken får vara kvar eftersom tillståndet de fick är temporärt¹⁴.

“We left the hoarding which everyone thought ‘yeah those crappy old hoarding, get rid of it’ but we thought ‘no that’s really important to keep the hoarding and just to cut a hole in it [...] You don’t know what you’re going to see so your expectations are heightened and you have the whole thing of going through a door like the story about Narnia”

– Jo Gibbons¹⁵

Foto på "Narniaporten",
Dalston 2015

Ashwin Street

Den ursprungliga idén till Ashwin street var att gräva upp delar av gatan för en planteringsyta och att bredda trottoaren för de gående. Men förslaget mötte motstånd hos trafiknämnden som inte ville ansvara för skötseln av planteringen. Gibbons¹⁶ berättar att de menade att lokala butiksägare i området hade visat intresse för att ansvara för skötseln av planteringen. För att övertyga om att så var fallet anordnades en temporär aktion. Under en kväll stängdes trafiken av på gatan för en gatufest i ett samarbete mellan lokala föreningar och de lokala myndigheterna. Gibbons berättar vidare hur de satte upp julgranar, bjöd på glögg och introducerade affärsinnehavarna på gatan för varandra, för att låta dem lära känna varandra. Festen använde de sedan som övertygande argument för att kunna anlägga planteringsbäddarna och försäkra myndigheterna att skötseln skulle hanteras av de lokala affärsinnehavarna.

Resultatet som går att se idag är nya träd och blomsterplanteringar som avgränsar trottoaren från trafik, vilka sköts av fastighetsägarna i området. Trottoaren är även breddad för fotgängare (Long, 2012).

Gillett Square

På Gillett square, ett torg i mitten av Dalston, anordnades tillfälliga kulturevenemang och konstinstallationer. En container ställdes dit som förråd åt lekredskap som kan tas fram vid behov. Förslaget för Gillett square var att försöka hitta torgets kvalitéer och balansera dess funktion mot det nya torget, Dalston square. En av dessa idéer var att använda torget som en plats för lek och evenemang (Long, 2012). Exempel på evenemang som har anordnas är, förutom den tillfälliga lekplatsen, rockringsdisco, afrikansk julmarknad och konstinstallationer. Torgets events drivs av de lokala myndigheterna tillsammans med lokala föreningar och på dess hemsida går det att ge förslag på egna events (Gillett Square, 2015).

13-16 Johanna Gibbons, landskapsarkitekt J&L Gibbons, intervju 2015-04-07

Gillet Square, Dalston 2015

Wayfinding

I boken *Making space in Dalston* (2009), av J&L Gibbons LLP och muf architecture/art, beskrivs vägvisningen som ett sätt av belysa funktioner i Dalston. Nya skyltar, belysning och planteringar placerades ut för att framhäva byggnader och platser. Men snarare beskrivs temat som ett sätt att visa att viktiga lokala kvalitéer i ett område ofta är dolda. Planteringar på en skolgård och i ett bostadsområde arrangerades som ett pedagogiskt grepp med en skola i samarbete med en trädgårdsmästare.

Den lokala biografen *Rio cinema* fick nya upplysta skyltar på båda sidor av byggnaden. Biografen kunde inte realisera en tidigare önskan om nya skyltar på grund av bristande resurser och en omfattande bygglovsprocess. *Making space in Dalston* bistod med pengar till detta som en del av projektet för att utveckla relationen mellan de lokala myndigheterna och biografen, detta ansågs på sikt leda till färre konflikter, vilket i sin tur kan resultera i att beslut i den omkringliggande miljön hanteras enklare (Long, 2012).

Foto på Rio cinema, Dalston 2015

Green routes

Syftet var att skapa ett samtal invånarna emellan för att på så sätt öka tryggheten i området. I ett bostadsområde anlades gångvägar för att öppna upp i området och förbättra sikten på platsen. Invånarna fick hjälp att ansöka om pengar för nya lekplatser och stråk av lekytor. För att öka samarbetet i området och engagera invånarna i sin närmiljö anordnades workshops i odling (Long, 2012).

Gibbons¹⁷ beskriver ett tillfälle då hon tillsammans med en trädgårdsmästare gick ut i bostadsområdet. Med en megafon ropade han att invånarna skulle komma ut för att odla. De planterade örter och grönsaker tillsammans med de boende i områdets befintliga, övervuxna, planteringsbäddar. Vid ett tillfälle blev Gibbons uppringd av de lokala myndigheterna som sökte hennes agenda eftersom hon inte tidigare förvarnat om odlingen. Hon vill med det exemplet säga att vissa av de projekt som genomfördes var försök och det fanns inte alltid tillstånd för dem.

“Out of those 76 projects that we identified there’s probably still a lot out there that still be done. But it means someone have to priorities it. I think”

– Jo Gibbons¹⁸

“This is a strikingly graceful approach to understanding an area, and sets a model for how it should be done. The temporary landscape projects are quite transformational.”

– Landscape Institutes jury för Presidents Award (2011)

Foto på gångväg, Dalston 2015

Making space in Dalston har, förutom att ha blivit nominerat för Rosa Barba International Landscape Prize, också vunnit flera andra priser.

Landscape Institute:

- *President's Award* (2011)
- *Urban design and master planning award* (2011)
- *Communications and Presentation award* (2010)

NLA Awards:

- *Place Making commended* (2011)

17-18 Johanna Gibbons, landskapsarkitekt J&L Gibbons, intervju 2015-04-07

Platsbesök

I ett inledande skede av vårt uppsatsarbete besökte vi Dalston för att skapa en egen bild av projektet. Genom promenader och samtal med människor vi mötte introducerades vi för områdets komplexitet. Under platsbesöket intervjuade vi invånare i Dalston som genom att svara på öppna frågor fick beskriva sin relation till området och om de eventuellt upplevt någon förändring efter projektet Making space in Dalston. Dessa har vi med i uppsatsen som röster från Dalston och inte för att kunna dra några direkta slutsatser, eftersom de intervjuade varit få till antal. Den sjätte och sista intervjun vi genomförde var med landskapsarkitekten Jo Gibbons som gav oss hennes version av processen och de samarbeten det innebar. Vi nämnde inte svaren vi fått från de invånare vi pratat med.

Röster från Dalston:

- Do you live in Dalston?
- How long have you lived here/worked here?
- How would you describe Dalston/How would you describe Dalston to someone who's never been here?
- What do you appreciate in Dalston?
- Do you think Dalston has changed in the last couple of years?
- Have you heard about the project Making space in Dalston?/OPEN Dalston?
- Do you want to live here in the future?

Foto på en "röst från Dalston"

"Mycket har ändrats sedan 2009. Idag är Dalston mindre farligt, på Shacklewell Lane vågade man inte gå förut. Priserna har stigit med 60–70 procent, många unga får hjälp från sina föräldrar att köpa lägenhet här. Privata hyresvärdar har möjlighet att ta ut högre hyror vilket gör att många tvingas flytta härifrån, speciellt om de är bidragstagare. Bidragen ökar inte i samma takt som hyrorna, så många flyttar längre ut från centrum, till Tottenham till exempel. Jag har hört talas om Making space in Dalston men vet inte riktigt vad det var för något. Om det inte hade varit så dyrt i Dalston hade jag gärna bott kvar i framtiden. Förut var det helt dött i Dalston på kvällar och nätter, men nu är det mycket liv och rörelse eftersom det är så många unga som flyttat hit."

– Man som bor i Dalston och arbetar som mäklare.

"Jag har bott här i fyra år nu och vet inte vad jag gillar med Dalston längre. Att det finns mycket kultur, jazzbarer och biografen kanske. Dalston är ett skumt, skränigt, konstigt, pretentiöst, hipster-aktigt men roligt område. På de här fyra åren har det förändrats mycket. Det var mycket billigare förut, enklare och inte lika många jobbiga tonåringar. Priserna är tre gånger så höga nu. Jag tror inte att jag kommer bo kvar i framtiden, men ett tag för jag min hyra är låg än så länge"

– Kvinna som bor och frilansar från sitt hem i Dalston.

“Jag gillar att promenera i området, längs Regents Canal, på Kingsland High Street och på Ridley Road Market. Jag kom hit med min familj som kurdiska flyktingar när jag var liten. Många invandrare hamnade i Dalston och Hackney, men vi flyttade till Tottenham. För femton år sedan var det rufft i Dalston, många minoriteter och hög kriminalitet. Jag trivs bra här, men kommer inte ha råd att bo här i framtiden.”

– Kvinna från Tottenham, boende och arbetande i Dalston sedan sju år.

“Dalston är experimentellt, modernt, kulturrikt och kreativt. Det har blivit tryggare och en trevligare känsla, men också tråkigare. När jag nyss flyttat till London var jag ofta rädd, det kändes skumt. Nu har jag vant mig vid atmosfären och känner mig bekväm här. Min cykel blev dock stulen här utanför biografen mitt på dagen för ett tag sen. Jag har hört talas om Making space in Dalston. Jag vet att Gillett square har rustats upp så nu är det inte lika många alkoholister där som tidigare... Mer negativt vill jag inte säga eftersom jag arbetar just nu. Hade jag haft tillräckligt men pengar hade jag bott kvar, men jag tror att jag kommer behöva flytta.”

– Man som bosatt sig i Dalston efter att ha flyttat runt en del. Arbetar på den lokala biografen.

“Jag gillar att bo i Dalston! Det har förändrats mycket, tidigare var det bostadsbrist, stökigt, fattigt och kriminellt. Nu är priserna istället så höga sedan olympiska spelen 2012 så många är tvungna att flytta längre ut från centrum. Hackney fick pengar för upprustning inför OS, så många nya bostäder har byggts sedan dess. Vinsten från de sålda lägenheterna används till att subventionera ännu fler bostäder, vilket gör att det byggs mycket eftersom lägenheterna säljs dyrt. Många vill stanna kvar trots att hyrorna stiger och söder om Dalston square har folk tvingats bort för att husen ska rivas och ersättas med nya. Det var tidigare ett jättefarligt område, man gick inte dit. Nu ser man hur det byggs om allt eftersom. Socialen har inte råd att betala hyrorna längre så många bidragstagare måste flytta, det har blivit galet dyrt! Jag vet inte om ni har sett Eastern Curve Garden, men den har de försökt flytta för att bygga bostäder. Min fru och jag vill flytta till hus men vi har inte ens råd med en tvårumslägenhet här, så vi kommer vara tvungna att flytta. Det är synd, jag hade gärna bott kvar.”

– Man som bott i Dalston i femton år. Ägare till en av restaurangerna vid Dalston square.

Foto på en “röst från Dalston”

Intervju med Jo Gibbons

Jo Gibbons, landskapsarkitekt och huvudansvarig för Making space in Dalston. Dåvarande medlem av konsultgruppen i Design for London. Följande avsnitt är Gibbons berättelse om projektet Making space in Dalston.

Arbetet började med att jag blev uppringd av Tobias Goevert för att reda ut den röra som pågick runt Dalston square. Vi har haft många bra samarbeten med GLA så det är nog anledningen till varför jag blev involverad. De var måna om att projektet skulle bli bra eftersom det var en stor infrastruktursatsning med nyöppningen av tågstationen som varit stängd i tjugo, trettio år.

Hursomhelst, jag kom in mitt i ett kaos. I England har vi öppna möten ungefär en gång i månaden där en planeringskommitté diskuterar alla förslag som kommit in. Mötena är offentliga och alla kan komma och lyssna på diskussionen och om du har lämnat ett förslag kan du också få argumentera för det. Efter det diskuteras förslaget innan det röstas för eller emot. Vid det mötet när bostadshusen runt Dalston square röstades igenom blev det ett upplopp i möteslokalen. Till och med kravallpolis var tvungna att kallas in.

Det första jag gjorde var att delta vid mötet som hölls efter upploppet, då vi skulle presentera oss för invånarna. Det var den värsta kvällen i mitt yrkesliv och jag övervägde att hoppa av projektet men bestämde mig för att ändå gå in i det, med kravet att få sex månader på mig bygga upp ett förtroende hos dessa människor. Som landskapsarkitekt har man en skyldighet till sin beställare, men man har också en skyldighet till landskapet och till invånarna och jag är inte rädd för att säga emot om jag tycker att något är fel, och

det här projektet hade fel fokus. Jag tror det är mycket i vårt planeringssystem som är fel för man glömmer bort att det är människor det handlar om, inte någon automatisk process. Speciellt i ett område med hög fattigdom och många konstnärer som detta, det går inte att bara ta bort en kulturscen som är populär utan att förklara varför.

I ett av de tidiga mötena för Dalston square hittade Liza Fior och jag varandra i vårt likasinnade sätt att tänka kring området. Vårt förslag var att identifiera styrkor och möjligheter i området tillsammans med motståndarna. Vi bjöd in dem som protesterat som mest till oss i styrgruppen, istället för att ignorera deras kritik. Genom att göra så, att visa dem att vi tyckte att de kunde bidra med mycket, lyckades vi vända den negativa energin till något positivt. Det var inte lätt och vi var ofta oense och min kollega Will tyckte att jag var galen, att vi spenderade för mycket tid på det. Men jag hade känslan av att det skulle bli speciellt.

Många av de människor vi fick kontakt med och som vi förstod hade ett stort förtroende hos invånarna kunde inte arbeta med varandra, vilket vi var tvungna att göra något åt för att skapa ett nätverk och inte bara enskilda trådar. Vi lyckades få dem till ett gemensamt möte där de började prata med varandra. Det var nog då som hela processen vände. Marie Murray var en av dem som drivit protesterna genom OPEN Dalston och när hon sedan frågade mig om jag kunde vara hennes mentor i skapandet av Eastern Curve Garden insåg jag att situationen faktiskt hade vänt. Från det att vi stått som motståndare i processens början var vi nu på samma sida och drev ett projekt tillsammans. Hon tyckte att jag gett henne hopp om situationen och för mig är det stort. Nu efter åtta år finns vi fortfarande kvar som rådgivare och har inte övergett henne och

projektet, vi har istället blivit goda vänner och det är verkligen ett enormt framsteg.

GLA var vår främsta klient men vi ville att alla skulle känna sig som intressenter, utan en hierarkisk ordning. Fast det var såklart någon som finansierade det hela. Vi ville att de lokala myndigheterna skulle se vilken styrka det ligger i att ha en befolkning som den som fanns i Dalston. De hade skapat en egen atmosfär och energi och om inte det värdesätts kommer hyrorna till slut att öka och tvinga människor att flytta. Det var det som termen "värdesätt det befintliga" syftade till. Det betydde inte saker utan människor. Att ha en grupp av fantastiskt kreativa människor på det sättet är otroligt. Det skapar intressant uteliv, det gör gatans och områdets atmosfär levande vilket attraherar kommers, företag och likande. Det är dock ovanligt att lokala myndigheter ser sånt, när det faktiskt är det som behöver belysas. Det är det som är poängen, eller hur? Mycket handlar om att lyssna och skapa en miljö där människor kan mötas och få förståelse för varandras situationer och önskemål. Alla är så stressade i staden, eller, alla är inte det men många är stressade. Det är utmattande att engagera sig i saker som händer. Vi kände att vi ville ge tillbaka till dem som lagt ner tid i projektet genom att trycka en bok istället för att ge dem en vanlig, "tråkig", rapport. Det kostade lite mer, men det är viktigt att värdera allas insatser och detta var ett sätt att fira allt de bidragit med till processen.

Liza och jag pratar mycket om Dalston och framför allt Eastern Curve Garden som vi inte riktigt kan släppa. Det har blivit ett kulturellt nav dit många besökare går för att odla, dit barn går för att leka eller för företag att hålla

sina möten. Men halva marken ägs av en exploatör som plötsligt kan bestämma sig för att bygga på marken och då måste det rivas. Vi pratar mycket om det och Liza hade, för ett par veckor sedan, tagit dit någon som sa att "Ni kan inte släppa det här, ni kan inte låta det förstöras" och det påminde oss om hur känsligt det är, med förtätning i staden. I London är det ett aktuellt ämne, hur vi kan förtäta och samtidigt skapa miljöer som är trevliga att bo i? Vi har diskuterat möjligheten att gestalta något i linje med kommunens utvecklingsplan där också exploatören vinner på det, istället för att bara ta ett steg åt sidan. Men det finns inga pengar och vi kan inte jobba på gratis hela tiden. Om de lokala myndigheterna vill behålla kreativiteten i området måste de sätta in mekanismer som motverkar gentrifieringsprocessen. För det kommer gradvis att gentrifieras, det finns det ingen tvekan om. Hyrorna måste hållas nere och det behövs en plan för detta, annars är det bara en fråga om tid.

Nu i efterhand kan jag inte se hur vi skulle kunna gjort det här projektet på något bättre sätt. Det var den typen av projekt som man måste vara väldigt engagerad i hela vägen. Det gick inte för mig att delegera uppgifter till andra på kontoret, eftersom det handlade om nätverkande och personliga relationer till invånarna. Det fanns inte en chans att få betalt för all tid vi la ner så det var en förutsättning att verkligen tro på det. Det var ett väldigt speciellt projekt, vi hade hittat något vi kände var viktigt att följa upp. Jag är en väldigt bestämd person och när jag påbörjar något kan jag inte sluta. Så det var därför jag gjorde det här. Men frågan är, om det är detta som är lokalism¹⁴, vem ska då stå för kostnaden?

14 Lokalism (localism) beskrivs i *Is this what you mean by localism?* som ett sätt att tillgodose den lokala befolkningens önsknings i samband med framtagandet av en strategisk plan (Long, 2012).

KAPITEL 3 LITTERATURSTUDIE

INLEDNING

Genom att i litteraturstudien utgå från vår fallstudie av projektet har vi sökt litteratur som rör förändringsprocesser, gentrifiering i staden och faktorer som påverkar urban utveckling. Vi har även berört ämnen som temporär användning samt medborgardialog och medborgardeltagande. Dessa begrepp är något som vi allt som oftast numera stöter på i litteratur som handlar om nya planeringsmetoder och diskussioner om framtida stadsutvecklingsprinciper.

Litteraturstudien innehåller följande delar:

Förändringsprocess

Växande urbanisering

Staden som tillväxtpunkt

Motstånd och rörelser

Temporär användning – en växande trend

Temporär användning – som planeringsmetod

Temporär användning – på medborgarens
initiativ

Medborgardialog

Modeller för medborgardialog

Svensk planeringsprocess

Förändringsprocess

När vi i uppsatsen använder begreppet *gentrifiering* utgår vi från Erik Clarks (2014) definition: "Gentrifiering är en process som innebär att sammansättningen hos en grupp markanvändare förändras så att den nya gruppen får högre socioekonomisk status än den tidigare, samtidigt som den byggda miljön också förändras genom nya investeringar i fast egendom".

Begreppet gentrifiering är myntat av Ruth Glass som beskriver hur arbetarkvarterets byggnader renoveras och arbetarna trängs ut ur området för att göra plats för medelklassen i 1960-talets London. Ordet *gentry* kommer från den brittiska benämningen av den lägre adeln (Holgersson och Thörn, 2014). Denna typ av förändringsprocess beskrevs redan 1872 av Friedrich Engels som en förflyttning av grupper genom markinvesteringar för kapitalet. (Clark, 2014; Harvey, 2008). Gentrifiering används ofta för att beskriva förändringsprocesser i västerländska städer men Clark menar att omfattningen av företeelsen är global. Med det åsyftar Clark att gentrifiering är en komplex process som berör de ojämlikheter som finns i vårt samhälle (Clark, 2014).

dyrt. Många vill stanna kvar trots att hyrorna stiger och söder om Dalston square har folk tvingats bort för att husen ska rivas och ersättas med nya. [...] Socialen har inte råd att betala hyrorna längre så många bidragstagare måste flytta, det har blivit galet dyrt! [...] Min fru och jag vill flytta till hus men vi har inte ens råd med en tvårumslägenhet här, så vi kommer vara tvungna att flytta. Det är synd, jag hade gärna bott kvar."

– Röst från Dalston (2015)

"Det har förändrats mycket, tidigare var det bostadsbrist, stökigt, fattigt och kriminellt. Nu är priserna istället så höga sedan olympiska spelen 2012 så många är tvungna att flytta längre ut från centrum. [London borough of] Hackney fick pengar för upprustning inför OS, så många nya bostäder har byggts sedan dess. Vinsten från de sålda lägenheterna används till att subventionera ännu fler bostäder, vilket gör att det byggs mycket eftersom lägenheterna säljs

Växande urbanisering

Sedan sjuttioalet har samhället alltmer globaliserats och världen över sker en urbanisering. Idag bor fler människor i städer än på landsbygd och städerna fortsätter växa (SCB, 2013). Nationernas betydelse minskar och den ekonomiska samt kulturella marknaden centraliseras till städerna. En förutsättning för städernas fortsatta tillväxt medför en konkurrens med andra städer (Elander, 2005; Harvey, 2011; Smith, 2002; Stahre, 2014; Strömberg, 2005).

Städerna genomgår en förändring från att vara industrisamhällen till att i stället utgöra en grund för service- och kommunikationsbaserade verksamheter (Butler och Hamnett, 2009). Städerna är de stora finansiella krafterna idag. Tidigare hade finansiella regioner, som Midwest i USA eller Ruhrregionen i Tyskland, en betydande roll för dess nationer medan de idag ligger i skugga för städer som Mexico City, Mumbai, Seoul och Shanghai. Med dessa exempel menar Smith (2002) att samhällenas geografiska utbredning expanderar i takt med globaliseringen.

Gentrifieringsteorier

Från det att Glass definierade begreppet kom diskussionen på 80- och 90-talet att delas i två förklaringsmodeller. Den produktionsbaserade som utgår från fastighetsmarknaden och ekonomiska intressen respektive den efterfrågasbaserade som utgår från bostadskonsumentens perspektiv (Holgersson och Thörn, 2014).

Produktionsmodellen

Den ökade urbaniseringen, anser geografen Neil Smith, är ett resultat av att centrum för

samhällets ekonomi centraliseras till städer som ett resultat av att produktionens placering har förflyttats. Genom denna koncentration av kapital sker en markvärdeökning i de centrala delarna av staden som bidrar till stigande priser på fastighetsmarknaden. Detta, menar Smith, genererar en ekonomisk polarisering som tvingar ut den arbetande klassen i städernas perifera lägen, då låga löner är en förutsättning för kapitalismens vinstdrivna utveckling (Smith, 2002).

Ur modellen om produktion kom Peter Marcuse, professor i urban planering, på åttiotalet att observera ett fenomen som han kopplade till följderna av den nya termen gentrifiering. Marcuse hävdade att gentrifieringen ledde till ett ofta citerat fenomen (se Davidson et al., 2012; Harvey, 2008; Butler, 2003) som Marcuse kallar påtvingad förflyttning (eng. *displacement*). Slater (2009) anser att detta fenomen är en urban process som tvingar grupper att flytta på grund av ekonomiska och sociala orsaker.

Konsumtionsmodellen

Det finns de som ställer sig kritiska mot Smith, Marcuse och andra anhängare av produktionsmodellen, bland andra Tim Butler och Chris Hamnett. Städerna har genomgått en arbetsmarknadsmässig förändring från en tillverkningsbaserad mot en servicebaserad. Denna utveckling genererar nya typer av klasser i samhället och de menar att en ny typ av medelklass ersätter den arbetarklass som Glass beskriver. De identifierar även en ökning av låginkomsttagare eller som de refererar till "icke-arbetande". Gentrifiering leder, menar Butler och Hamnett, inte till en påtvingad förflyttning (eng. *displacement*) utan snarare ersättning (eng. *replacement*) och är därav ingen tvingande process utan i stället en förändring av arbetsmarknaden och den

industriella marknadens nedgång ett naturligt förlopp (Butler och Hamnett, 2009).

Genom egen forskning av klassernas sammansättning i London hävdar därmed Butler och Hamnett (2009) att klassbegreppet bör omdefinieras för att gentrifieringsdiskussionen ska anpassas till dagens förändrade arbetsmarknad.

Denna nya klass tolkar Richard Florida som en "kreativ klass", ett begrepp som åsyftar en högutbildad, kulturintresserad grupp som arbetar med design, media, IT, arkitektur, utbildning eller kultur. Florida menar att det som är avgörande för stadens attraktivitet är en miljö präglad av kreativitet och kunskap. Dessa miljöer definieras av att de lockar till sig den "kreativa klassen" (Florida, 2002; 2014). Butler och Hamnett (2009) menar dock att medelklassen inte endast består av den "kreativa klass" som Florida syftar till utan att klassbegreppet är mer komplicerat än så. Enligt Holgersson och Thörn (2014) är de flesta forskare numera eniga om att orsaken till gentrifiering inte går att dela upp i två separata modeller. Den aktuella diskussion¹⁵ som pågår om gentrifieringsprocesser i dag utgår ifrån den ökade urbaniseringen och städernas relation till den ekonomiska utveckling Neil Smith beskriver.

Gentrifieringens utbredning hävdar Smith, har sett likadan ut i de flesta större städer under det sena 1900-talet och satsningen på städernas konkurrenskraft har verkat som en strategi i den globala konkurrensen dem emellan (Smith, 2002).

Staden som tillväxtpunkt

Staden är numera platsen för tillväxtmarknaden och behovet av att göra sig attraktiv för kapital och investeringar kan vara betydande för dess fortsatta utveckling. Det unika i staden blir avgörande för marknadsföringen och kan grundas i satsningar som evenemang, kultur, boendeformer eller andra epitet som lockar investerare (Stahre, 2014).

Att locka till sig den kreativa klassen av befolkningen är enligt Florida en form av strategi som städer kan använda sig av för att skapa en kulturbaserad ekonomisk tillväxt. Florida anser att istället för att premiera stadens finansiella centrum bör staden utveckla en "mänsklig skala", med det menar han platser som är kulturella, kunskapsrika och arkitektoniskt intressanta (Florida, 2014). Han menar att den "kreativa klassen" attraheras av toleranta och kulturella platser där de hittar andra kreativa människor. Företag dras till sådana miljöer vilket i sin tur drar till sig kunskap och talang, något som enligt Florida formar en cirkel av kreativt genererad utveckling (Florida, 2002).

Clark menar att ord som beskriver utveckling som "modernisering", "vitalisering" och använder attribut som "kreativ stad" är ett sätt för städer att hävda sin attraktiva kraft och potential. Att genom dessa typer av begrepp beskriva städernas utveckling ger det en bild av stadens strategier som övervägande positiva förändringsprocesser (Clark, 2005).

Syftet är att belysa det positiva i förändringarna och hävda stadens attraktionskraft

15 Diskussionen mellan teoriernas anhängare går fram och tillbaka (Butler och Hamnett, 2009; Hamnett, 2010; Slater, 2009; 2010).

och potential. För att undvika begreppet gentrifiering och dess negativa associationer till utveckling, används begrepp som "stadsförnyelse", "stadsutveckling", "stadsrenässans" och "hållbara städer" i städernas markandsföringsstrategier. Vilket indirekt kan resultera i stadsledda gentrifieringsprocesser (Smith, 2002; Holgersson och Thörn, 2014; Clark, 2005).

Stadsbyggandet är beroende av marknadsföring för att kunna fortsätta utvecklas, skriver geografen David Harvey (2011), och kallar förhållningssättet ett "urbant entreprenörskap". Med slogans som "Askersund – den globala småstaden" och "Borås – of course" försöker städer anpassa sig på en global marknad. Slogans som dessa anser Strömberg (2005) snarare skapar en identitetsmässig förvirring och visar på en av makthavarnas önskade stadsbild snarare än invånarnas vardag. Bramwell och Rawding (1996) menar däremot att denna typ av marknadsföring är ett sätt för kommunens invånare att känna gemenskap och stolthet, samtidigt som det kan locka till sig turister och investerare.

I förslaget till den övergripande planen för Dalstons stationsområde (DAAP) beskrivs ett av syftena som "To promote Dalston as a major town centre within London and as one of the premier cultural and creative hubs within the city". Förutom att vara en av de kulturella och kreativa kärnorna i Londons centrala delar är andra mål med planen att "stärka den lokala karaktären och identiteten". Inledningsvis i arbetet med planen ställdes en fråga till invånarna som löd "what makes Dalston special?" (LBH, 2005). Genomgående i förslaget pågår ett sökande efter Dalstons

utmärkande styrkor och strategier.

Motstånd och rörelser

Att staden och dess uppbyggnad är viktig för människan är inget nytt. Medvetna om vår omgivning reagerar vi på förändringar i vår närmiljö. Stahre (2014) ser att reaktioner mot den stadsförnyelse som är vanlig idag har ökat på senare år i form av lokala rörelser, som reagerar på förändring genom olika uttryckssätt. Han väljer att dela upp dessa rörelser i *offensiva*, *programmatiska* och *reaktiva*. Stahres två första rörelser driver egna visioner för staden genom egna projekt. Stahres tredje kategori, den motståndsrörelse som han kallar den "reaktiva", skapas genom reaktioner över nybyggnationer, upprustningar eller infrastruktursatsningar. Exempel på detta är fenomenet NIMBY¹⁶. Sambandet mellan dessa rörelser anser Stahre vara att de ofta är sociala och samlande. Människans medverkan i politiska rörelser har minskat samtidigt som grupperingar som dessa ökar och Stahre kopplar detta till en vilja att se direkt förändring i den fysiska miljön i realtid. (Stahre, 2014)

Temporär användning – en växande trend

Med temporär menar Bishop och Williams (2012) att det är avsikten som avgör vad som är temporärt eller inte. De formulerar temporär som en fas i en process, lång eller kortvarig, men alltid avsedd att vara tidsbegränsad.

Bishop och Williams, författarna till *The temporary city* (2012) ser att många städer

16 NIMBY, Not in my backyard, beskriver motstånd mot förändringar i ens närmiljö men inte andras närmiljöer.

i dag brottas med stora krav på förnyelse av den urbana miljön. Behovet av upprustning är stort men medlen räcker sällan till för den typ av renovering som kan behövas. Ofta saknar samhället resurserna eller maktunderlaget för att göra verklighet av övergripande visioner.

En växande trend som svarar på denna problematik är intresset för temporär design. Genom flexibla lösningar går det att anpassa samhällsplaneringen till förändringar över tid. Orsaken till att de ser en ökning av denna typ av planering grundar de bland annat i sociologen Zygmunt Baumanns tankar om dagens samhälle som "flytande modernistiskt". Människor idag menar han, frilansar, reser och flyttar så till den grad att vårt samhälles struktur tar efter detta mönster. Kortfattat beskrivet som att arbete och bostad har gått från att vara stationära, till att anta en mer rörlig form. En annan aspekt är att en osäker framtid kan utgöra en anledning till trenden av ökad temporär design. Då vi lever i en tid där finansiella krascher, naturkatastrofer och politiska skiftningar avlöser varandra (Bishop och Williams, 2012).

Temporär användning – som planeringsmetod

Temporära lösningar, menar Bishop och Williams (2012), kan vara ett sätt att förverkliga politiska agendor. Eftersom temporär design sällan innebär stora investeringar går det att direkt följa mottagandet av planeringen och därmed anpassa till medborgarnas önsknings. Snabba förändringar, som ofta är syftet med det temporära, kan många gånger ge resultat med ofta små medel (Bishop och Williams, 2012).

Genom att använda sig av temporära lösningar i planeringen anser Bishop och Williams (2012) att dynamiken bidrar till att undersöka och anpassa platsens faktiska potential och anpassa utformningen efter behovet och förutsättningarna. Markägare och byggherrar bemöter detta tillvägagångssätt oftast med positiva reaktioner då det innebär en liten påverkan och anpassningsbara strukturer.

Laura Petruskeviciute (2014) formulerar i *Up-cycling space* ett designverktyg för att aktivera oanvända platser i staden. Genom att kategorisera arbetet i steg med avseende att undersöka och identifiera platsens problem och förutsättningar. Petruskeviciute anser att det temporära kan användas som ett planeringsverktyg då det är en liten investering som kan ge positiva resultat utan att kosta samhället för mycket. Det temporära kan även fungera som experimentella idéverkstäder för området att stärka dess identitet och därigenom samhörighet. Petruskeviciute (2014) menar med detta att det offentliga

Container på Gillett square, Dalston 2015

rummet är beroende av användarnas involvering i skapandet och möjligheten som finns att påverka utformningen.

Temporär användning – på medborgarnas initiativ

Mike Lydon, författaren till *Tactical Urbanism* (2012) menar att storskaliga förändringar genomgår långa processer som invånare ofta inte förstår eller har kontroll över. Denna typ av planering kan resultera i en känsla av utanförskap och bidra till negativa reaktioner mot hela processen. Med *taktisk urbanism* menar Lydon temporära initiativ, skapade av medborgare i staden (Lydon, 2012), som en reaktion mot de långsamma processer som ofta uppstår vid storskalig planering. Internet bidrar till ett ökat flöde av kommunikation och möjliggör småskaliga stadsförändringar drivna av medborgare. Som exempel skriver Lydon om "Park(ing) day". Ett initiativ från 2011 som genomför installationer på parkeringsplatser. Syftet är att skapa en temporär park på platsen för att belysa alternativ användning. Lydon anser att detta är ett exempel på ett småskaligt medborgarinitiativ som genom internet spridit sig från San Francisco (USA) till en numera global företeelse.

Den taktiska urbanismen kan fungera som en start på en planeringsprocess där medborgarna får fysiskt närvara vid en liten del av förändringsprocessen. Om medborgaren får medverka för att förbättra sitt område, är chansen större, enligt Lydon (2012), att projektet blir väl mottaget av invånarna. Därför anser han att taktisk urbanism är som mest effektiv i en kombination av ett akut behov och en långsiktig planering.

Medborgardialog

Medborgardialogen är skapad för att få en tydligare bild av vad invånarna har för behov, för att sedan skapa miljöer som tillgodoser invånarnas intressen. Den ska verka för att effektivisera arbetet samt öka invånarnas intresse och förståelse för hur organisationen är uppbyggd. I detta stycke ges en kort redogörelse för medborgardialog och vilka metoder som kan användas i planeringsprocessen samt hur dialogen inkluderas i svensk lagstiftning.

Teorierna behandlar dialogen som ett verktyg för att komma fram till ett resultat. Metoderna har olika mål med dialogen och teoretikernas åsikter skiljer sig i hur medborgarnas inflytande bör se ut, alla behandlar dialogen som ett verktyg att komma fram till ett resultat.

Modeller för medborgardialog

Delaktighetstrappan

Sveriges kommuner och landsting har tillsammans med Boverket tagit fram den så kallade Delaktighetstrappan. Det är en modell för medborgardialog uppdelad i fyra steg. Första steget är ofta inledande vid medborgardialog medan de andra stegen kan ske i omgångar eller parallellt med varandra, beroende på var i processen projektet befinner sig.

Information:

Första steget då medborgarna får information om processen. Ett nödvändigt steg trots sin enkelriktade kommunikation i och med att det inte kan bli en dialog om inte medborgarna fått grundinformation först.

Förankring:

Steg 1 har syftet att ge medborgarna utrymme att uttrycka sig och ge synpunkter på de förslag som tagits fram.

Delaktighet:

I delaktighetssteget får medborgarna större inflytande i form av att de deltar i att arbeta fram förslag och alternativ tillsammans med kommunen. Medborgarna kan vara med från idé till färdigt beslutsunderlag.

Medbestämmande:

Ett steg där medborgarna får möjlighet att besluta i form av lokal omröstning (Boverket, 2014).

Trappan har utvecklats utifrån planeringsforskaren Sherry Arnsteins modell *deltagandestegen* som skapades på 1960-talet och syftade till att låta samhällets alla invånare delta i planeringsprocessen. I *A Ladder of Citizen Participation* (Arnstein, 1969), beskriver Arnstein stegens åtta steg. I botten finns den lägsta nivå av inflytande där invånarna blir manipulerade att tro att de har inflytande, medan det i den högsta nivån är invånarna som i princip har full kontroll över besluten.

Demokratikuben

Archon Fung, professor i demokrati och medborgarskap har kritiserat Arnsteins deltagandesteg. Han hävdar att inflytande inte går att mäta som en stigande eller sjunkande skala där målet är att komma så högt som möjligt. Fung menar att det finns exempel på när det inte varit en fördel med hög grad av medborgarinflytande. Istället har han utvecklat *demokratikuben* som en arbetsmetod vid medborgardialog. Demokratikuben består av tre frågeställningar, beroende på vilken typ av dialog som eftersträvas och vilka deltagarna är (Corkhill, 2013).

Den första frågeställningen berör vilka som deltar och vilka man vill ska delta. Inbjudan till mötet är avgörande för att få rätt deltagande utifrån vad som önskas. Vid öppna möten finns risken att stora grupper uteblir. Det är den vanligaste sortens möte och gör det svårt att veta vilka som deltar. Besluten som fattas är färgade utifrån deltagarna och därför är det av extra stor vikt att vara medveten om vilka de är. Därför kan olika typer av rekrytering ske.

Den andra frågeställningen gäller hur kommunikationen ska gå till och vilka beslut som ska tas på mötet. Frågorna och dialogen måste vara anpassad utifrån deltagargruppen. Syftet kan vara att endast nå ut med information till medborgarna men kan också vara så pass inkluderande att varje intressent får presentera sin vision och argumentera för den.

Den tredje och sista frågeställningen tar upp hur diskussionen kopplas till de beslut som ska tas och vad påverkansprocessen kommer att resultera i. Hur och på vilket sätt kommer inflytandet se ut? (Fung, 2006).

Resultatet blir därför att mötesdeltagarnas inflytande sker genom att de vid dessa möten kan påverka beslutsfattarna, snarare än att de själva direkt fattar besluten. Fung menar att huvudsyftet med medborgardialogen är deltagandet i diskussionen och inte det faktiska beslutsfattandet (Fung, 2006). Fung framhåller att demokratikubens frågeställningar inte kan appliceras alla tre på samma gång utan bör ses som riktlinjer och anpassas till den kontext de ska användas i.

Det kan vara en risk att bilden av delaktighet blir negativ om deltagarna upplever att deras åsikter blir negligerade och inte resulterar i något konkret. För att uppnå delaktighet

krävs det tid, lyhördhet från initiativtagarna och stort engagemang av mötesledarna (Corkhill, 2013).

Deltagande styrning

Fung och Wright har tagit fram en metod som ska öka deltagandet i samhällsförändringar. Metoden för *deltagande styrning* ska verka för demokrati och ett större medborgarinflytande och används vid dialoger med inbjudna. Mötet ska uppfylla särskilda kriterier. Dialogen ska inte vara märkt av tidigare konflikter och alla de som är berörda i planeringsprocessen ska vara insatta i arbetet och bidra med sin kunskap, istället för att det domineras av experter. Besluten ska fattas genom *deliberativ problemlösning*, vilket innebär att alla åsikter ska lyftas fram och argumenteras för, så att beslutet blir gemensamt fattat (Tahvilzadeh, 2013).

En deltagande styrning som metod kräver att makten omfördelas och delegeras ut på olika möten där beslut fattas genom diskussioner. Det krävs också att de lokala initiativ som uppstår får utrymme och stöd. Både information, handledning och extra resurser ska finnas tillhands (Tahvilzadeh, 2013).

Svensk planeringsprocess

I och med att plan- och bygglagen (PBL) infördes 1987, blev det i Sverige lagstiftat att inkludera medborgarna i planeringsprocessen. Detta innebar ett skifte från att vara toppstyrt (eng. *government*) till att vara nätverksstyrt (eng. *governance*). Det är enligt Patsy Healey (2003), professor inom urban planering, ett sätt att ta tillvara på existerande värden. Många inblandade skapar ett bättre underlag att lösa problem och utveckla platsen utifrån dess förutsättningar (Healey, 2003).

Den svenska planeringsprocessen är uppbyggd i olika skeden. Det första skedet där medborgarna bjuds in att lämna synpunkter kallas *samråd*. Samrådets syfte är att ge alla berörda aktörer insyn i arbetet och möjlighet att påverka för att få ett så bra beslutsunderlag som möjligt. Att tidigt i planeringsprocessen inkludera medborgarna är att föredra, då frågorna fortfarande är öppna och möjligheterna att få igenom sina idéer som störst (Boverket, 2014). De med äganderätt får möjlighet att lämna synpunkter på förändringar som händer runt sin egendom. Det förutsätts att fastighetsägaren informerar sina hyresgäster kring sådana förändringar, vilket inte alltid görs. Brister informationen så begränsas inflytandegraden för alla dem som bor i hyresrätt (Stenberg, 2013).

I planeringsprocessens senare skede, *utställningen*, bjuds alla medborgare in till att ta del av kommunens planer, med möjlighet att lämna synpunkter. Stenberg (2013) anser dock att det fortfarande är de med äganderätt som har störst möjlighet att påverka.

En sista möjlighet för invånarna att påverka i planeringsprocessen är genom att överklaga beslut taget av kommunfullmäktige. Enligt Plan- och bygglagen har alla invånare i kommunen rätt att överklaga. Enligt Stenberg (2013) är det däremot tydligt att det finns vissa grupper i samhället som i högre grad överklagar. Hon menar att invånare boende i områden med stor andel hyresrätter ofta är frånvarande i planeringsprocessen.

KAPITEL 4 DISKUSSION

Inledning

Syftet med vårt arbete var att genom en fallstudie undersöka metoder som en planerare kan använda vid skapandet av en "god stad". Under arbetets gång har vi ständigt utvecklat vår syn på vad begreppet "god stad" innebär. De ämnen vi undersökt är alla delar av omfattande diskussioner som planering av samhälle innefattar. Uppsatsens startpunkt i slumsanering är långt från var i gentrifieringsbegreppet vi till slut landade. Fallstudien har inneburit en fördjupad bild över den komplexitet en stadsomvandlingsprocess innebär för ett område. Intervjuer vi gjorde gav oss en inblick i hur fysiska förändringar kan ändra invånarnas upplevelse av ett område. Samtidigt visade intervjuerna att de perspektiv som finns är många och orsaksambanden går djupt och brett. Oron över de ökade hyrorna och för att tvingas flytta blandades med den positiva känslan för områdets karaktär. I vårt arbete har vi sett kopplingar mellan en växande urbanisering och en oundviklig gentrifiering. Städerna befinner sig i en utvecklingsprocess och dess invånare lever därmed i en föränderlig värld. Vi undersöker hur urbaniseringens samband med gentrifiering påverkar planeringen. Vi diskuterar även de metoder som användes i fallstudien som exempel på verktyg en planerare kan använda sig av och hur begreppet en "goda stad" kan tolkas.

Förändringsprocessen

Förtätning är ett stort ämne i London, vilket Gibbons¹⁹ nämner i intervjun och som styrks av GLAs översiktsplan på ökade bostadsmål. Det sätter de lokala myndigheterna i en komplicerad situation, att uppfylla målen och samtidigt behålla Dalstons karaktär. Den

infrastruktursatsning som innebar ett samarbete med en privat aktör ledde till omfattande protester (Davison et al., 2012). Vi tolkar det som att förändring innebär många perspektiv och oavsett skala kan leda till reaktioner. De personer vi intervjuade under besöket i Dalston var alla arbetande men kunde ändå inte se en framtid i Dalston eftersom de ansåg att de inte skulle ha råd att bo kvar. När vi frågar Gibbons²⁰ om hon skulle kunna bo där svarar hon med självklarhet "ja". Vi tolkar hennes svar som känslomässigt styrd, utan vidare spekulation i om det är en möjlighet rent ekonomiskt. Den investering hon gjorde i projektet med både tid och känslor kan spela in för hennes värdesättning av boendet framför de ökade priserna, till skillnad från de invånare vi träffat. De såg visserligen många av förändringarna som positiva, men att det resulterat i en prisökning som de tror tvingar dem därifrån förr eller senare.

Vi tolkar de förändringar som skett i Dalston enligt Clarks (2014) definition av gentrifiering, där han beskriver hur nya investeringar görs i ett område samtidigt som nya grupper människor med högre socioekonomisk status flyttar in. Vi har svårt att se projektet Making space in Dalston som orsak till Dalstons pågående gentrifieringsprocess. Samtidigt går situationen att relatera till Peter Marcuses tankar om bortträngning. Teorin som enligt Slater (2009), innebär påtvingad förflyttning där bostadsmarknadens förändrade ekonomi är orsaken. Den mäklare vi träffade i Dalston menar på att bidragen inte ökar i samma takt som hyrorna, vilket gör att många måste flytta därifrån. Flertalet av de personer vi intervjuade kunde inte se en framtid i området i och med de stigande hyrorna. Vår bild av gentrifiering har utvecklats till att handla om helt andra faktorer än de vi som planerare kan styra över. Enligt Butler och Hamnett (2009)

är det stadens förändring från en tillverkningsbaserad ekonomisk drivkraft mot ett servicebaserat som är orsaken till den förändring i staden de relaterar till gentrifiering. Samhället globaliseras alltmer och den ökande urbaniseringen anser Smith (2002) tvingar städer till att konkurrera. Vi anser att dessa teorier är en ytterligare aspekt till förändringsprocesser och den inverkan de har på invånare i samhället. Numera ser vi gentrifiering som en process som kräver stora politiska insatser för att motverkas men komplexiteten i och med den växande urbaniseringen är ett faktum.

Den marknadsföring som Hackney använder sig av i sina övergripande planer för Dalston innehåller ord som "kulturell" och "kreativ". En form av retorik som Stahre (2014) kopplar till en stads behov av att locka till sig investerare. När dessa ord används försöker myndigheterna skapa en bild av Dalston för att vända sig till sig en grupp människor som attraheras av kultur och kreativitet. Vilket enligt Florida (2014) är ett sätt för städer att överleva i konkurrensen. Florida (2014) menar att attraktionen ligger i att skapa kreativa och kulturella platser. Men vad händer med de grupper i samhället som inte tillhör den högutbildade "kreativa klassen"? Vilken del av staden är deras plats? När Gibbons²¹ formulerar den arbetsgrupp hon använde sig av i ett tidigt skede bestod den av bland andra konstnärer och kulturarbetare. Finns det en risk att begränsa sig till en sådan grupp när staden ska byggas för alla? För vem byggs den kreativa staden?

Litteraturen vi läst om dagens ekonomiska strömningar, har inte gett direkta svar på frågan om gentrifieringens krafter går att motverka genom planerarens roll. Vi återkommer till att

begreppet är komplicerat och snarare handlar om problematiken med den växande urbaniseringen och den kraft ekonomin har i samhället. Subventioner av hyror som Gibbons²⁰ föreslår kan vara ett sätt att fördröja processen men effekterna av det vet vi inte. Som vi nämnde i inledningen av fallstudien var utvecklingen för Dalstons square beroende av en privat finansiär för att kunna bygga det nya stationsområdet (Davison et al., 2012). Den privata aktören har ett visst utrymme att ställa krav på staden och vi antar att en privat finansiär inte gynnas av att området i övrigt består av subventionerade lägenheter. En fördjupning i följderna av vad privatiseringen gör för samhället hade varit intressant att diskutera ytterligare. Vi är tvungna att begränsa oss och lämnar diskussionen för framtida frågeställningar.

Reaktion

Förändringsprocess kan som tidigare nämnt väcka starka reaktioner hos lokalbefolkningen. Den grupp som Stahre (2014) kallar en reaktiv grupp är de som agerar i form av motstånd och protester mot sådana förändringar i sin närmiljö som de inte stödjer. Ett exempel på en sådan grupp skulle enligt Stahre vara OPEN. Grupper som dessa har Stahre sett öka i antal, vilket vi tror kan kopplas till Lydons (2012) tankar om att internet bidrar till att kommunikationsmöjligheten i samhället växer. Med ett internetbaserat kommunikationsnät sprids information och det blir tillgängligt att ta del av projekt och initiativ från hela världen. Likt idéer är även protester som uppstår viktiga att möta, för de kan visa på en vilja och önskan hos befolkningen som inte uppmärksammas. Genom en deliberativ problemlösning som Fung och Wright skriver om och som också är det arbetssätt Fior och

19-21 Johanna Gibbons, landskapsarkitekt J&L Gibbons, intervju 2015-04-07

Gibbons förde i Dalston, ska allas åsikter lyftas fram och diskuteras så att besluten därefter blir gemensamma (Tahvilzadeh, 2013). Men för att lyckas med detta krävs ett stort engagemang och mycket tid från projektledningens sida. I projektet Making space in Dalston la Fior och Gibbons ner mer tid än de fick betalt för. Är det planerarens uppgift? Eller krävs det en länk mellan beslutsfattarna och invånarna som tar tillvara på bådass intressen? Projekt liknande det i Dalston är inte styrda av en planeringsprocess utan drivs av engagemang. Om det är så här vi vill driva våra stadsbyggnadsprojekt ställer vi oss bakom frågan: Vem ska då stå för kostnaden?

Metoder för planering

Dialog

I vår fallstudie har vi sett exempel på vad inkluderande kan innebära. En formulering likt Lydons (2012), att inkluderande processer oftare blir väl mottagna av invånarna, ser vi därför som en förenklad bild av medborgardialog. De många nivåerna och metoderna att nå inflytande gör arbetet komplext. Som Fung (2006) menar med demokratikuben måste initiativtagaren vara väldigt försiktig och noga med vad man vill åstadkomma med medborgardialogen. Vilka vill vi nå och hur når vi dem? Han menar att den vanligaste sortens möten är öppna, där alla som vill får delta. Detta gör att mötesledarna inte vet vilken kompetens som finns bland deltagarna. En viktig synpunkt anser vi är att också ta hänsyn till dem som inte vill delta. I det stressade samhälle Gibbons²² pratar om kan det vara skönt att låta någon annan ta beslut och själv bara följa med i förändringen. I Dalston skedde de flesta möten i mindre grupper eller med "en och en" för att låta allas åsikter komma fram. Det engagemang

grundaren till Eastern curve garden tidigare lagt på protester kunde med projektledarnas hjälp vändas till något positivt och framgångsrikt för området. Making space in Dalston anser vi därför vara ett intressant exempel där lokala initiativ fått utrymme. Vi ser det dock som en risk att förlita sig på personers engagemang i ett projekt som detta. Tiden och känslorna Fior och Gibbons investerade i Making space in Dalston har resulterat i en insikt att ett sådant arbetssätt endast går att utföra i begränsad mängd²³. Med risk menar vi att den erfarenhet dessa personer besitter kan gå förlorad, eftersom de inte tror sig orka göra ett liknande projekt igen. Fior och Gibbons mål i Making space in Dalston, att medla och lyfta fram lokala initiativtagare, tror vi kan gynna framtida projekt om metoden får resurser och utrymme i en planeringsprocess.

Temporär

När engagemanget i organisationer som OPEN ökar men deltagandet i politiska grupper minskar ställer vi oss samma fråga som Lydon (2012): Är planeringsprocessen för lång och otillgänglig? Den reaktiva gruppens växande tyder på att engagemanget med behovet att uttrycka sig fortfarande finns. Denna vilja till förändring resulterar i en ökning av egna initiativ till fysiska förändringar. Vid medborgarinitiativ och temporära lösningar går det att se direkta resultat vilket kan vara ett svar på denna ökade trend.

Som Lydon (2012) framhåller kan det temporära leda till en snabb förändring genom småskaliga metoder och små medel. Eastern curve garden är ett exempel på när denna metod appliceras genom ett medborgarinitiativ som fortfarande utvecklas tillsammans med användarna²⁴. Projektet är ett exempel på när temporär design kan användas som ett argument för att visa platsens

möjligheter. Det temporära visar på en snabb lösning med förhoppning att bli permanent. Målet att bli permanent siktar de flesta temporära projekt mot (Bishop och Williams, 2012; Stahre 2014). Men vi anser att användandet av metoden i en planeringsprocess kan vara problematiskt. Visserligen en snabb och billig lösning som visar på platsens potential, men det kan finnas en fara i att platser är beroende av goda resultat för dess fortsatta existens. Den osäkra framtid Eastern curve garden står inför oroar Gibbons²⁵ som ser ett problem med att markanvändaren är den som bestämmer över parken fortsatta existens. Eastern curve garden har vuxit fram som ett temporärt projekt utifrån medborgarinitiativ och visar hur det går att kanalisera en reaktiv process till ett projekt med goda resultat för de inblandade. Hur kan engagemanget behållas om projektet vill uppnå en permanens men existerar under hotet att när som helst försvinna? En "idéverkstad" liknande Eastern curve garden kan enligt Petrusverkstat (2014) och Gibbons²⁶ vara en strategi för att belysa ett problem eller behov på en plats. Bishop och Williams (2012) anser att utformningen därigenom går att anpassa till platsens potential och områdets förutsättningar. Eastern curve garden är dock beroende av engagemang, vilket är en förutsättning för skapandet men också för parkens fortsatta varande. Den osäkra framtiden kan mycket väl vara det som gör projektet speciellt då platsen är anpassningsbar. I linje med detta frågar vi oss hur planeringsrollen kan komma att förändras med den temporära trenden som Lydon (2012) ser öka.

Vad är en "god stad"?

Vi drar kopplingar mellan det temporära som begrepp och vår frågeställning: Vad menas

med en "god stad"? Jo Gibbons upplevelser av Making space in Dalston reflekteras i den positiva känsla hon har för området idag²⁷. De slutsatser vi drar är att projektet sökt att förbättra staden för invånarna, inte nödvändigtvis för en besökare. Några av de projekt som genomfördes var tidsbegränsade och leder oss mot frågan om en "god stad" är lika flyktig som det temporära? Vi fasthåller att det platsspecifika och individuella kopplas till begreppet. Det kan också vara ett svar på invånarnas reaktioner mot den nya bebyggelsen vid Dalston square, eftersom den inte var anpassad efter det befintliga (OPEN, 2006). Synsättet på en "god stad" menar vi är subjektiv, och kan förändras över tid men vi som planerare har en uppgift att ta fram det platsspecifika. Med hjälp av de metoder vi studerat och projektet Making space in Dalston anser vi att det är tillsammans med medborgaren som en "god stad" skapas. För om vi inte planerar städer för invånarna, vilka planerar vi då för?

Metoddiskussion och källkritik

Litteratur

En av primärkällorna vi har använt oss av är Helena Holgersson och Catharina Thörns antologi Gentrifiering, vilken vi utgått från när vi sökt oss vidare till fler författare inom ämnet. Vi anser att texterna har gett oss en bred utgångspunkt till ämnet. Dock är vi medvetna om att författarna till antologin grundar gentrifiering i ekonomiska orsakssamband. Vi har utgått från en definition av begreppet gentrifiering som leder oss till tolkningen att gentrifieringen existerar och är en pågående process i Dalston.

Den andra primärkällan vi använt oss av är The temporary city av Peter Bishop och Lesley Williams. Vi har i vår litteraturstudie

22-27 Johanna Gibbons, landskapsarkitekt J&L Gibbons, intervju 2015-04-07

endast använt oss av en generaliserad bild av temporär användning. Vi är medvetna om att begreppet kan innefatta fler definitioner och kritiska förhållningssätt till fenomenet. Men vi understryker att vi utgår från vår fallstudie i redogörelsen för temporär användning som metod i planeringssammanhang.

Platsbesök och intervjuer

Som ett inledande skede startade vi arbetet med en resa till London och Dalston, platsen för vår fallstudie. Det bör tilläggas att vi inte var pålästa om projektet innan och kom alltså dit någorlunda ovetande om projektets alla delar samt dess historia. Våra första besök på platsen och det intryck vi fick har därmed präglat arbetets resultat. Detta är något vi är medvetna om och anser har berikat vår personliga upplevelse av studien. Undersökningen har därmed inte haft en neutral utgångspunkt och vår framställning av projektet bör ses som vår version och endast vara en liten aspekt av projektets många delar. De intervjuer vi utförde på plats har vi tidigare referat till som "röster från Dalston". Trots detta använder vi oss av materialet i diskussionen, då vi anser att dessa röster tillför en, om än personlig, dimension till fallstudien och vår diskussion. Intervjun med Jo Gibbons genomfördes under besökets sista dag. I efterhand har vi reflekterat över detta och vi är medvetna om att denna intervju har influerat vårt arbete och bör inte betraktas som en exakt redogörelse för projektet. Som en fördjupning av arbetet skulle ytterligare intervjuer kunna genomföras för att ge en mer utförlig bild av projektets inverkan på de inblandade.

Slutsats

Fallstudien gav oss en inblick i hur ett projekt realiserats för och tillsammans med invånare. Genom fallstudien och den litteratur vi läst har vi fått en fördjupad kunskap kring planer-

ingsprocessen och vad det finns för metoder att använda sig av som planerare. Vår uppfattning av begreppen gentrifiering samt god stad var till en början trevande men definitionerna har genom arbetets gång fördjupats. Introduktionen till arbetet öppnade våra ögon för hur vår bakgrund formar förväntningar och förutfattade meningar. En slutsats vi drar av våra upplevelser är att vi som planerare av en "god stad" måste se till områdets befintliga styrkor och värden. Vi formas av vår miljö och bakgrund och vår roll som planerare innebär att trots detta kunna ta fram det platsspecifika.

Referenser

- Barratt Homes. 2015. *Dalston Square: New Homes in Dalston*. <http://www.barratthomes.co.uk/new-homes/greater-london/h439301-dalston-square/> (Hämtad 2015-05-24)
- Bishop, Peter & Williams, Lesley 2012. *The temporary city*. London: Routledge
- Boverket. 2014. *Samråd om översiktsplan*. <http://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/Oversiktsplanering/processen-for-oversiktsplanering/samrad/> (Hämtad 2015-05-24)
- Bramwell, B. & Rawding, L. 1996. Tourism marketing images of industrial cities. *Annals of Tourism Research*, 23, s. 201-221.
- Butler, T. & Hamnett, C. 2009. Walking Backwards to the Future—Waking Up to Class and Gentrification in London. *Urban Policy and Research*, 27, s. 217-228.
- Butler, T. 2003. Living in the bubble: Gentrification and its 'others' in north London. *Urban Stud.*, 40, s. 2469-2486.

Clark, Erik. 2005. *Gentrifieringens ordning och enkelhet*. I Holgersson, Helena & Thörn, Catharina (red.) 2014. *Gentrifiering*, s. 37-47. Lund: Studentlitteratur

Corkhill, Emma 2013 *Stegen och kuben - vad döljer sig bakom medborgardialogen?*. I Stenberg, Jenny (red). *Framtiden är redan här: hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. s. 42-46. Göteborg: Chalmers tekniska högskola

Davison, G., Dovey, K. & Woodcock, I. 2012. "Keeping Dalston Different": Defending Place-Identity in East London. *Planning Theory & Practice*, 13, s. 47-69.

Delshammar, T. 2005. *Kommunal parkverksamhet med brukarmedverkan*. Alnarp : Dept. of Landscape Management and Horticultural Technology, Swedish University of Agricultural Sciences.

Elander, Ingemar. 2005. *Kan partnerskap förenas med demokrati?*. I Frank, Gun (red.) 2005. *Spelet om staden*, s. 181-191. Stockholm: Formas

Florida, R. 2002. The economic geography of talent. *Annals of the Association of American Geographers*, 92, s. 743-755.

Florida, R. 2014. The Creative Class and Economic Development. *Economic Development Quarterly*, 28, s. 196-205.

Fung, A. 2006. Varieties of participation in complex governance. *Public Administration Review*, 66, s. 66-75.

Gillet Square. 2015. *Hackney Co-operative Developments*. <http://www.gillettsquare.org>.

[uk/propose-an-event](http://www.gla.gov.uk/propose-an-event) (Hämtad 2015-05-23)
Greater London Authority (GLA). 2004. *The London Plan: Spatial Development Strategy for Greater London*. London: Greater London Authority.

Greater London Authority (GLA). 2005. *2004 London Housing Capacity Study*. London: Greater London Authority.

Hamnett, C. 2010. 'I am critical. You are mainstream': a response to Slater. *Analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, 14, s. 180-186.

Harrison, Dick. 2015. England. *Nation-encyklopedin*. www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/england (Hämtad 2015-05-24)

Harvey, David. 2008. The right to the city. *New Left review*. September-oktober. <http://newleftreview.org/II/53/david-harvey-the-right-to-the-city> (Hämtad 2015-04-06)

Harvey, David 2011. *Ojämlighetens nya geografi: texter om stadens och rummets förändringar i den globala kapitalismen*. Stockholm: Atlas

Healey, P. 2003. Collaborative Planning in perspective. *Planning Theory*, 2, s. 101-123.

Holgersson, Helena & Thörn, Catharina (red.) 2014. *Gentrifiering*. Lund: Studentlitteratur

International biennial of Landscape Architecture: Barcelona. 2014. *The Rosa Barba International Landscape prize*. http://www.coac.net/landscape/premiC_e_R.html (Hämtad 2015-05-20)

- J&L Gibbons LLP och muf architecture/art. 2009. *Making space in Dalston*. http://issuu.com/mufarchitectureartllp/docs/making_space_big (Hämtad 2015-05-24)
- Khakee, Abdul. 2005. *Stadsutveckling - ett spel på nya premisser*. I Frank, Gun (red.) 2005. *Spelet om staden*, s. 15-24. Stockholm: Formas
- LBH, London borough of Hackney 2012. *Local Economic Assessment Evidence: Benefits, Deprivation and Unemployment* http://www.hackney.gov.uk/Assets/Documents/LEA_Benefits_Deprivation_and_Unemployment.pdf (Hämtad 2015-05-24)
- London borough of Hackney (LBH). 2005. *Local Development Framework: Dalston Area Action Plan - Preferred Options*. <http://www.hackney.gov.uk/dalston-aap-evidence-base.htm#.VWGjgk0w-js> (Hämtad 2015-04-13)
- Long, Keiran. 2012. *Is this what you mean by localism?*. London: Hackney Council och Design for London/Greater London Authority
- Lord Low. 2008. *Debatt i House of Lords*. UK Parliament. 27 Mar 2008 : Column 685-688. <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldhansrd/text/80327-0009.htm#08032768000636>. (Hämtad 2015-04-13)
- Lydon, Mike. 2012. *Tactical Urbanism: Short term Action, Long term Change, Volume2*. New York: Street Plans Collaborative.
- Möller, Jens. 2015. Greater London. *Nationalencyklopedin* www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/greater-london (Hämtad 2015-05-24)
- Nilson, Bengt. 2015. Lord Mayor. *Nationalencyklopedin*. www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/lång/lord-mayor (Hämtad 2015-05-24)
- OPEN Dalston. 2006. *The story that was never told*. 28 september. <http://opendalston.blogspot.se/2006/09/story-that-was-never-told.html>. (Hämtad 2015-04-13)
- Patel, Runa & Davidson, Bo 2003. *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 3., [uppdaterade] uppl. Lund: Studentlitteratur
- Petruskeviciute, Laura. 2014. *Up-cycling space - Design recommendations for reactivation of residual urban space*. University of Strathclyde. <http://issuu.com/laurapetruskeviciute/docs/upcycling> (Hämtad 2015-05-24)
- Selander, Staffan och Kroksmark, Tomas. 2010. *Didaktik*. <http://www.ne.se/lang/didaktik> (Hämtad 2010-11-30).
- Slater, T. 2009. Missing Marcuse: On gentrification and displacement. *Analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, 13, 292-311
- Slater, T. 2010. Still missing Marcuse: Hamnett's foggy analysis in London town. *Analysis of urban trends, culture, theory, policy, action*, 14, s. 170-179.
- Smith, Neil. 2002. *Gentrifiering som global urban strategi*. I Holgersson, Helena & Thörn, Catharina (red.) 2014. *Gentrifiering*, s. 49-71. Lund: Studentlitteratur

Stahre, Ulf. 2014. *En stad för de många eller för de få: om allmänningar, sociala rörelser och rätten till staden i det nutida Stockholm*. Stockholm: Atlas

Stenberg, Jenny. 2013. Medborgarens roll i planering - globalt och lokalt perspektiv. *Framtiden är redan här: hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. s. 22-26. Göteborg: Chalmers tekniska högskola

Strömberg, Thord. 2005. *Stad till salu*. I Frank, Gun (red.) (2005). *Spelet om staden*, s. 37-46. Stockholm: Formas

Tahvilzadeh, Nazem (2013) Medborgardialoger - dess kritiker och förkämpar. I Stenberg, Jenny (red). *Framtiden är redan här: hur invånare kan bli medskapare i stadens utveckling*. s. 18-21. Göteborg: Chalmers tekniska högskola

UK Parliament. 2015a. Mayor's Design Advisory Group. *Greater London Authority*. <https://www.london.gov.uk/priorities/regeneration/shaping-a-better-london/mayors-design-advisory-group> (Hämtad 2015-05-24)

UK Parliament. 2015c. About the House of Lords. *Greater London Authority*. <http://www.parliament.uk/about/mps-and-lords/about-lords/>. (Hämtad 2015-04-13)

UK Parliament. 2015b. London Plan. *Greater London Authority*. <http://www.london.gov.uk/priorities/planning/london-plan>

Muntlig källa:

Gibbons, Johanna (Jo); Landskapsarkitekt vid J & L Gibbons. 2015. Intervju 2015-04-07.

